

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIW DÍN INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

OQIW SABAQLARINDA GÚRRIŃ ARQALI OQIWSHILARDÍN SÓYLEW MÁDENIYATÍN RAWAJLANDIRIW

N.Allashova,
NMPI Gumanitar hám jámiyetlik
pánlerdi aralıqtan oqıtıw kafedrası
stajyor oqıtıwshısı

***Annotatsiya :** Tildi nátiyjeli ózlestiriw oqıw hám jazıw kónlikpelerin ǵana emes, bálki awızeki sóylewde de óz ishine aladı. Gúrriń tildi úyreniwde kúshli qural retinde tán alınǵan, biraq onıń oqıw sabaqlarına integraciyalasıwı ele de tolıq úyrenilmegen. Bul maqala oqıw sabaqlarında gúrrińler arqalı sóylew mádeniyatın rawajlandırıwdıń áhmiyetin jarıtaadı. Tájriybe, izertlewler hám pedagogikalıq túsiniqlerge tayanǵan halda, bul maqala oqıw sabaqlarında gúrriń metodı arqalı awızeki sóylewde rawajlandırıwǵa umtılıp atırǵan oqıtıwshılar ushın kórsetpeler beredi.*

***Tayanış sózler:** gúrriń , awızsha sóylew, tildi ózlestiriw, oqıw sabaqları, pedagogika, til tálimi, mádeniy kompetensiya, immersiv úyreniw, texnologiya integraciyası, bahalaw*

Til úyreniw kóp qırlı jumıs bolıp, oqıw, jazıw, tınlaw hám sóylew sıyaqlı túrli kónlikpelerdi óz ishine aladı. Oqıw sabaqları dástúriy túrde túsiniw hám analiz etiwge qaratılǵan bolsa da, awızeki sóylewde rawajlandırıwǵa kóbinese itibar berilmeydi. Biraq, awızeki baylanıs haqıyqıy baylanısta tilden nátiyjeli paydalanıw ushın tiykar esaplanadı. Gúrriń óziniń tuwma ózine tartatuǵını hám mádeniy keń tarqalǵanlıǵı menen til úyreniwshilerde sóylew kónlikpelerin rawajlandırıw ushın tuwrı joldı usınıs etedi. Gúrrińlerdi oqıw sabaqlarına integraciyalasqan halda, oqıtıwshılar tildi ózlestiriw hám mádeniy sınırıw ushın qolay tálim ortalıǵın jaratıwı múmkin. [1.78]

Gúrrińlerdiń oqıw sabaqlarına integraciyalasıwı til úyreniw hám kognitiv rawajlanıwda gúrrińniń rolin aytıp ótetuǵın teoriyalıq tiykarlarǵa tiykarlanadı. Gúrrińler tildi ózlestiriw ushın kontekstke bay qural bolıp, oqıwshılarǵa til menen kognitiv proceslerdiń rawajlanıwına járdem beredi. Bunnan tısqarı, social-mádeniy teoriyalar til úyreniwde social óz-ara tásirdiń zárúrli ekenligin aytıp ótedi. Gúrriń arqalı oqıwshılar sheriklikte baylanıs jaratıw iskerliginde qatnasadı, bul bolsa haqıyqıy baylanıs arqalı tildi ózlestiriwde ańsatlastıraadı. [2.16]

Oqıw sabaqlarında gúrriń qılıwdı ámelge asırıw pedagogikalıq strategiyalardı puqta joybarlaw hám kórip shıǵıwdı talap etedi. Solar qatarında ózine tartatuǵın gúrrińler hám hár túrli waqıyalardı óz ishine alǵan haqıyqıy kórkem ádebiyatqa baylanıslı tekstlerdi de óz ishine aladı. Mádeniy áhmiyetke iye bolǵan gúrrińlerdi tańlaw arqalı oqıtıwshılar mádeniyattı ,hár túrli kompetenciyanı qalıplestiredi hám oqıwshılar ortasında ishki sezimlerdi rawajlandırıwı múmkin. Bunnan tısqarı,

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIWDIŃ INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

audiokitaplar hám video sıyaqlı multimedia resursların óz ishine alıwı belsendilikti asıradı hám hár qıylı úyreniw usılların maslastıradı. Bunnan tısqarı, rolli oynılar, gúrrińdi tákirarlaw oqıwshılardıń dóretiwshilik iskerligin belgili dárejede kúshiytedi hám awızeki sóylewin rawajlandıradı.

Til tálimi salasında ilgerilep barar ekenbiz, oqıw sabaqlarında gúrriń metodın jáne de izertlew hám jetilistiriwdiń bir qansha jolları bar. Birinshiden, gúrriń metodı menen baylanıslı kognitiv processlerdi úyreniw onıń tildi úyreniw nátiyjelerine tásirin túsiniwimizdi tereńlestiriwi múmkin. Gúrriń metodı boyınsha awızeki ilmiy tájiriye bahalaw ushın mólsherlengen bahalaw quralları hám kórsetkishlerin islep shıǵıw mazmunlı oy-órislerdi alıw hám maǵlıwmatlardı ańsatlastırıwı múmkin. Oqıwshılardıń gúrrińdi jetkeriw kónlikpelerin sistemalı túrde bahalaw arqalı oqıtıwshılar oqıwshılardıń sheberligin baqlaydı, dúzetiw kerek bolǵan jerlerin anıqlaydı hám olardaǵı kemshiliklerdi túsindirip olardı elede óz ústinde islewine jol kórsetedi. [3.109]

Gúrriń - real yamasa fantastikalıq qısqa mazmunlı kórkem shıǵarma. Adamlar hám waqıyalar haqqında gúrriń túrleri bar. Qısqa gúrriń, ádette bir otırıwda óqılıwı múmkin bolǵan prozalıq shıǵarma. Gúrrińlerdiń bala tárbiyasında áhmiyeti úlken. Ol tek ǵana sawatlılıǵın ósiriw ǵana qalmastan, onı erkin pikirlewge, kitapqumarlıqqa, ádeplilikke úyretedi.

Oqıw sabaqlarında gúrriń arqalı oqıwshılardıń sóylewi joqarı dárejede rawajlanadı. Gúrrińde hár túrli mazmundaǵı tekstler beriledi. Oqıwshı teksti oqıǵanda da, sorawlarǵa juwap qaytarǵanda da, ózi gáp dúzip gúrriń etkende de sóleydi. Biraq bul «sóylewler» birdey dárejedeǵi sóylewler emes. Tekst oqılǵanda, onı seslendiriw procesi boladı. Sorawlarǵa juwap qaytarǵanda da soǵan jaqın jaǵday baqlanadı. Erkin túrde gáp dúzip sóylew procesiǵana awızekı sóylewdi ósiriw talaplarına kóbirek juwap beredi. Hár bir sabaqta hár bir oqıwshı neshewden gáp dúzip óz pikirlerin bayanlawı zárurlıǵı, awızekı sóylewdiń rawajlanıwın támiyinlew ushın shınıǵıwlar qaysı muǵdarda hám qaysı dárejede ámelge asırılıwı kerekligi, sabaqlardıń strukturası qanday bolıwı kerekligi ańsat ǵana sheshiletuǵın máselelerden emes. Bul máselelerdi psixologlardıń anıq dálilleri menen ǵana dáslepki tiykarlar keltiriw arqalı sheshiw múmkin. [4.160]

Juwmaqlap aytqanda, gúrrińniń oqıw sabaqlarına integraciyalasıwı awızekı sóylewdi rawajlandırıw hám til úyreniw tájiriyesin bayıtıw ushın úlken múmkinshiliklerge iye. Gúrriń metodikasın qollaǵan halda, oqıtıwshılar oqıwshılarǵa til menen haqıyqıy hám mazmunlı shuǵıllanıw múmkinshiligini beredi.

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍN INTEGRACIYASÍ»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

Ádebiyatlar:

1. Brown, A. L. (1982). "Learning, Remembering, and Understanding." In J. H. Flavell & E. M. Markman (Eds.), Handbook of Child Psychology: Volume 3. Cognitive Development (pp. 77). John Wiley & Sons.
2. Bruner, J. (1986). Actual Minds, Possible Worlds. Harvard University Press(pp.16)
3. Byram, M. (1997). Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Multilingual Matters.(pp.109)
4. Bekniyazova N. Boshlangıch sinflar ona tili darslarida óquvchilarga matn yaratishni órgatish metodikasi (tálim ózbek va qoraqalpoq tillarida olib boriladigan maktablar misolida): Monografiya. – Toshkent: «Fan va texnologiya», 2012. – 160 b.